

Kafka'nın Ceza Sömürgesi Anlatısı Üzerine Bir İnceleme

A Study on Kafka's In the Penal Colony Narrative

Onur ŞEN¹, Ufuk İNAL²

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Samsun
• onur.sen@outlook.com • ORCID > 0000-0001-8054-5876

²Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Samsun
• ufuk.inal@omu.edu.tr • ORCID > 0000-0001-8638-0662

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma / Research

Geliş Tarihi / Received: 27 Mart / March 2022

Kabul Tarihi / Accepted: 24 Mayıs / May 2022

Yıl / Year: 2022 | **Cilt – Volume:** 7 | **Sayı – Issue:** 1 | **Sayfa / Pages:** 73-86

Atıf/Cite as: Şen, O. ve İnal, U. "Kafka'nın Ceza Sömürgesi Anlatısı Kuruluşu Üzerine Bir İnceleme - A Study on Kafka's In the Penal Colony Narrative" Middle Black Sea Journal of Communication Studies 7(1), May 2022: 73-86.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Onur ŞEN

KAFKA'NIN CEZA SÖMÜRGESİ ANLATISI ÜZERİNE BİR İNCELEME

ÖZ:

Bu çalışmada, Franz Kafka'nın "Ceza Sömürgesi" kısa öyküsü yapısal metin çözümleme yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmanın amacı Kafka'nın kurmaca bir anlatıyla inşa ettiği Ceza Sömürgesi kısa öyküsündeki olguların sistematik olarak incelenmesi ve açıklığa kavuşturulmasıdır. Bu amaç ile Ceza Sömürgesi adlı kısa öykü yapısal metin çözümleme yönteminin ilkeleri çerçevesinde detaylıca analiz edilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde analizdeki bulgular üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. Ceza Sömürgesi adlı kısa öykünün çalışmada örneklem olarak seçilmesinin nedeni yazınsal metin açısından F. Kafka'nın hukuk doktoru olması ve bu eserinde hukuk ile bürokrasiyi kendi tarzıyla betimlemesidir. Ceza Sömürgesi adlı kısa öykünün daha önce bir çözümleme yoluyla incelenmemesi sebebiyle çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Franz Kafka, Yazınsal Metin Çözümlemesi, Kurmaca Anlatı, Ceza Sömürgesi.*

A STUDY ON KAFKA'S IN THE PENAL COLONY NARRATIVE

ABSTRACT:

In this study, Franz Kafka's short story "In The Penal Colony" was analyzed with the structural text analysis method. The aim of the study is to systematically examine and clarify the facts in Kafka's short story In The Penal Colony, which he constructed with a fictional narrative. For this purpose, the short story named Criminal Colony was analyzed in detail within the framework of the principles of the structural text analysis method. In the conclusion part of the study, an evaluation was made based on the findings in the analysis. The reason why the short story named Criminal Colony was chosen as a sample in the study is that F. Kafka is a doctor of law in terms of literary text and he describes law and bureaucracy in his own style in this work. It is thought that the study will contribute to the literature, since the short story named Penal Colony has not been analyzed through an analysis before.

Keywords: *Franz Kafka, Literary Textual Analysis, Narration in A Fictional Manner, In The Penal Colony.*

GİRİŞ

Toplumun edebiyat veya yazın olarak adlandırdığı bir olgu bulunmaktadır. Ancak burada söz konusu olgunun tam anlamıyla neleri ifade ettiği noktası sorunsallaşmaktadır. Bu sorunsala, anlatım ve içerik sözcüklerinin kaynaşmasıyla oluşan bir tanımda, anlatış biçimi olarak yanıt verilmektedir (Rifat, 2012: 15). Bir metnin, edebi metin olsun veya olmasın, metinden bir an bile ayrılmadan ve metni başka hiçbir yere yansıtmadan yapıtı kendi içerisinde yorumlamanın imkânsız olduğu vurgulanmaktadır (Todorov, 2018: 34).

Anlatıyı üreten kişi bilinçli olarak anlatı katmanlarını kullanır ve gerçeklikle kurgu arasındaki çizgiyi bulanıklaştırarak metalepsis etki alanını oluşturur (Yılmaz, 2017: 702). Bir nevi gerçekçi romandan en gerçeküstü anlatıya kadar, her tür kurmaca, kendi olanaklarıyla (betimleme, tanımlama, tanıklık vb.) yarattığı bir dünyayı anlatmaktadır (Öztoğat 2005: 114).

Kafka, Prag'da Nazi soykırımına maruz kalan, orta sınıf, Yahudi bir ailenin üyesidir. Kardeşlerinin bir kısmını soykırımda kaybetmiş, otoriter bir baba figürü altında ezilmiş ve bir bakıcı tarafından yetiştirilmiştir. Yaşadığı bölgede Almanca konuştuğu için Çekler, Yahudi olduğu için Almanlar tarafından hor görülmüştür. İçerisinde bulunduğu sisteme adalet getirebilmek için hukuk okuyan Kafka, aldığı eğitimin ve trajik yaşam öyküsünün etkilerini yapıtlarında okuyucularına hissettirmiştir. Kafka'nın en samimi arkadaşı olarak bilinen Max Brod, Kafka'nın biyografisini ele aldığı eserinde Ceza Sömürgesi kitabındaki kasvetli ve bir o kadar da şüpheli havanın Kafka'nın yaşantısından ileri geldiğini belirtmektedir. Brod, Kafka'nın gerçek yaşamda suskun biri olduğunu, bu suskunluğun altında yatan izlerin ise eserleriyle su yüzüne çıktığını ifade etmektedir. Ona göre Kafka, sistem eleştirisini metinlerinin altına gizleyerek yazma alışkanlığı olan bir yazardır. Eserlerindeki kurguyla gerçek dünya arasındaki sınırın görünemeyecek kadar ince olmasının sebebi, onun çok iyi bir dinleyici ve çok iyi bir gözlemci olmasıyla açıklanmaktadır (Bord, 1960: 50).

Ceza Sömürgesi, Franz Kafka tarafından 1919 yılında kısa öykü şeklinde yazılmıştır. Ceza Sömürgesi adlı kısa öykü Fransızca konuşulan bir sömürgece geçmektedir. İnceleme gezisine çıkan bir konuk, özel bir aygıt ile yapılan infazlardan birine şahit olmaktadır. Ceza sömürgesi yargılamasından sorumlu olan kısa öyküde ikinci derece kahraman karakter türünde olan subay, başat karakter konuğa, aygıtın nasıl olduğunu şu sözlerle anlatır: "...hiç alışılmadık bir aygıttır...". Subay, konuğa vereceği bilgilerin yeni kumandana iletileceğini düşünmektedir. Sembolik bir şekilde bahsedilen aygıt, esasen kısa öyküdeki sistemin kendisini temsil etmektedir. Öyküde, itaatsizlik ve subayına hakaret etmek suçlarından bir er ölüme mahkûm edilir. Ceza sömürgecinin eski kumandanı tarafından tasarlanan ve herhangi bir

suçlunun vücuduna işlediği suçunu kazıdıktan sonra öldüren bir aygıt düzeneği kısa öykünün temel yapı taşını oluşturur. Subay, farklı bir karakter olan konuğa, yeni kumandanından dert yanmakta ve eskiden ceza sömürge sisteminin daha iyi çalıştığı belirtmektedir. Eski kumandanından öykü içinde birçok kez iyi şekilde bahseden subay, eski kumandanın aygıtla daha iyi ilgilendiğini hatırlatmaktadır. Yeni kumandan, subaydan yargılama yetkilerini almayı düşünmekte ve aygıtla ilgili parçaları temin etmemektedir. Subay, konuğa yeni kumandanın bir toplantısında, ceza sömürgesinin devamlığının gerektiğini ve sistemdeki aksaklıkları ona anlatmasını ister. Fakat konuk bunu doğru bulmaz ve kabul etmez. Subay bunun üzerine mahkûmu serbest bırakır ve kendisini aygıtla bağlar. Bunun üzerine aygıtın parçalara ayrılmaya başlamış olduğu gören konuk, subayı kurtarmak için mahkûm ile ilgilenen erden ve mahkûmdan yardım ister. Fakat subayın ölü yüzüyle karşılaşır. Bundan sonra konuk, mahkûm ve er yürüyüp sömürgede yapılara ulaşırlar. Er, konuğa bir kahvehaneyi gösterir. Eski kumandanın mezarının burada olduğu söyleyen er; "bir zaman nereye gömüleceği bilinmedi ve onu buraya gömdüler" diye belirtir. Mezarı bulan konuk, mezardaki kitabeyi görür ve kahvehaneden çıkar, limandaki tekneye biner ve onunla birlikte gelmek isteyen mahkûm ile eri tekneye almaz.

Bu çalışmada, F. Kafka'nın Ceza Sömürgesi adlı kısa öyküsü irdelenecektir. Söz konusu irdeleme yapısal metin çözümleme yoluyla gerçekleştirilecektir.

1. YÖNTEM

Çalışmada yöntem olarak Recep Yılmaz'ın (2014) "Anlatı Yoluyla Dünyanın Zihinsel Yeniden Kurulumu: 'Palto', 'Dönüşüm' ve 'Hayvan Çiftliği' Romanlarının Alımlama Pratikleri Üzerine Bir İnceleme" adlı doktora tezinde yararlandığı, N. T. Öztokat'ın (2005) "Yazınsal Metin Çözümlemesinde Kuramsal Yaklaşımlar" adlı kitabındaki kuram ve çözümlenmeleri esas alınacaktır (Yılmaz, 2014: 114).

Çalışma örneklemini olan Ceza Sömürgesi adlı kısa öykünün seçilmesinde, F. Kafka'nın hukuk doktoru olması ve bu eserinde hukuk ile bürokrasiyi kendi tarzıyla betimlemesi kıstas olmuştur (Keskin, 2016: 236). Bu çalışmanın amacı ise; Kafka'nın kurmaca bir anlatıyla inşa ettiği Ceza Sömürgesi kısa öyküsündeki olguların sistematik olarak incelenmesi ve açıklığa kavuşturulmasıdır.

1.1. Yazın ve Gerçeklik

Yazarların, yazınsal üretimlerinin ardında yatan koşulları, olayları ve yapıtı yazmaya karar verdiği o "an"ı okuyucuyla paylaşma eğilimini sergilemekten kaçınmadıkları ifade edilmektedir (Öztokat 2005: 112).

1. 2. Mimésis ve Diégésis

Söylem konusundaki kuramsal yaklaşımlar irdelendiğinde birçok araştırmacının yaklaşımında anlatı ve sözce terimlerinin birlikte kullandığı ifade edilir. Dilbilimin bir disiplin olarak kabul görmesinden çok önce Antik dönemde anlatıyla anlatının göndergesi arasındaki ilişkiler ve göndergenin yeniden sunumu konusunda tartışmalar bulunmaktadır. Söz konusu tartışmaların temel kaynakları, Platon ve Aristoteles poetikalarına dayanmaktadır. Bu anlamda mimésis ve diégésis kavramlarının Platon ve Aristoteles döneminden günümüze kadar ulaştığı görülmektedir. Mimésis kavramı Yunancada “taklit etmek”, “öykünmek” anlamına gelmektedir. Kavram, olayın olabildiğince gerçeğe yakın bir yeniden sunumunu içermektedir. Diyaloglar, alıntılar, kahramanların kişisel dil kullanımları, tiyatro, öykü ve roman gibi yapıtlarda karşılaştığımız teknikler mimésis’in alanına girmektedir. Diégésis ise; Yunancada “anlatı” anlamına karşılık gelmektedir. Söz konusu kavram; olayların gösterilmesi, özetlenmesi gibi evreleri kapsamaktadır. Diégésis ve mimésis kavramları birbirleriyle karşıttılar. Örneğin; mimésis, doğrudan söylem gibi öykünel teknikleri içerirken, diégésis bu teknikleri dışlayarak, kişilere ait sözlerin içeriğinin vurgusunu, ağırlığını nesnel yoldan aktarmaktadır (Öztoğat, 2005: 116- 118).

1. 3. Anlatı ve Öyküleme

Anlatı, olayların aktarıldığı bir söylemdir. Gündelik hayatta birçok konuda insanların birbirlerine olanı ve biteni aktardığı düşünüldüğünde söz konusu kavramın yaygın bir söylem türü olduğu ifade edilebilir. Kurmaca metin açısından anlatı değerlendirildiğinde bir öykü, anlatılan veya sunulan her şeyi kapsamaktadır. Metin, resim, performans veya bütün bunların birleşimiyle oluşan formların hepsi anlatı olarak ifade edilmektedir. Bu nedenle romanlar, oyunlar, filmler vb. gibi yapıtların tümü anlatı olarak nitelendirilmektedir. Kurmaca bir anlatıda, bir başlangıç durumundan bir sonuç durumuna geçiş, farklı bir ifadeyle D durumundan D1 durumuna, A anlamından A1 anlamına dönüşüm içermesi birçok anlatıbilimcinin ve göstergebilimcinin kabul ettiği bir nokta olarak ifade edilmektedir. Bu durumlar bir anlatının, ilerleyen bir zaman eksenini üzerindeki değişimlerini ortaya koymaktadır (Jahn, 2015: 45; Öztoğat, 2005: 119-120). Resuloğlu ve Yılmaz’a göre bir anlatı çözümlemesi yapılırken araştırmacı mevcut durum ve anlam geçişlerini incelemelidir. Çünkü bu geçişler anlam üzerinde de belirli bir dönüşüme neden olmaktadır (2017: 4).

Anlatının içerdiği olayların yazı veya söz aracılığıyla aktarılma biçimi “öyküleme” olarak adlandırılmaktadır. Anlatı, söylem olarak alındığında ise öyküleme bu çerçevede olayların söyleme dönüştürülmesi olarak nitelendirilir. Anlatıbilim kuramlarında yer alan “öykü/anlatı” ikilisinin aslında üçlü bir yapı içerisinde ele alınması gerektiğini savunan Genette, “öyküleme” olmadan bu ikilinin çok anlamlı

olmadığını vurgular ve üçlü bir düzey ileri sürer. Bunlar sırasıyla “öykü”, “öyküleme” ve “anlatı” şeklindedir. Öyküleme sürecinin aktarmakla yükümlü olduğu olay-sallık anlamları; birbirini izleyen bir dizi değişme ve dönüşümden oluşmaktadır. Kimi zaman ansızın ortaya çıkan değişim ve dönüşümler, kimi zaman da ağır ağır ilerleyen dönüşümler anlatının konusunu oluşturur (Öztokat, 2005: 120-121).

1. 4. Anlatıcı

Anlatıbilim yaklaşımları ekseninde “anlatıcı”nın öykülemenin temel ögesi olarak okuyucunun karşısına çıktığı belirtilir (Öztokat, 2005: 124). Bu düşünceyle paralel şekilde Todorov, anlatıdaki inşa işinin faili olarak tanımlar ve anlatıcı olmadan anlatının olmayacağını altını çizer (Todorov, 2018: 75). Öztokat, anlatıcının sınıflandırmasını gerçekleştirirken Genete’nin sınıflamasını kullanmaktadır. Ona göre anlatıcı öykülemenin içinde birinci derecede bulunuyorsa “içöyküsel anlatıcı” olarak; öykülemenin dışında yer alıyor ve ikinci dereceden bir anlatıcı gibi beliriyorsa “dışöyküsel anlatıcı” olarak tanımlanmaktadır. Öztokat, ikinci bir ayırmadan da bahsetmektedir. İkinci ayırım, anlatıcının öykünün içerisinde yer alma veya almama koşuluyla ilgilidir. Öztokat’a göre; anlatıcı, anlattığı olayın içerisinde yer alan bir öykü kişisi ise “benöyküsel anlatıcı”, öykünün dışında yer alıyorsa “elöyküsel anlatıcı” olarak belirtilir (2005: 124).

1. 5. Anlatı Kişileri

Bir kurmaca anlatıda, anlatıcı kadar anlatı kişileri de aynı derece önemlidir. W. Propp’un çalışmalarında, anlatı kişilerinin öykü içindeki işlevlerinin geniş bir araştırma alanı oluşturduğu bilinmektedir. Kişilerin eyleyensel işlevlerinin saptanması, anlatılan olayın anlatısal sözdizimini sunmaktadır. Bu kişilerin üstlendikleri izleksel ya da betimsel roller ise anlatılan olayın içinde yer aldığı dünyanın ipuçlarını sunmaktadır. Özellikle duygusal ve tutkusal roller; anlatının derin yapısına yönelimini metinsel öğelerle sağlamaktadır (Öztokat, 2005: 125; Yılmaz, 2014: 112).

1. 6. Olay Örgüsü

Öztokat, olay örgüsünü yapısalılık öncesi bir kavram olarak ifade etmektedir. Farklı bir anlatımla yapısal ve yapısalılık sonrası çalışmalarda kavramın kendisine yer bulamadığı söylenmektedir. Nitekim, anlatı yapısal olarak çözümlendiğinde olay örgüsü de irdelenmektedir (Öztokat, 2005: 125-126).

1. 7. Zamansallık

Anlatılarda zaman olgusunun, anlatı yöntemlerinin temel inceleme konularından biri olduğu bilinmektedir. Öztokat, zamanı iki düzlemde ele almaktadır. Bunlar; sözcelem zamanı ve sözce zamanı şeklindedir. Bunlardan birincisi olan

sözcelem zamanı, anlatılan öykünün kapsadığı zamanı belirtmektedir. Farklı bir anlatımla sözcelem, dün/şimdi/yarına karşılık gelmektedir. Olayın gerçekleşme süresi; anlatının hangi yıl/ay/günde meydana geldiği ve olaylar arasında geçen süreler gibi temel konuları kapsamaktadır. İkinci olarak sözce zaman ise anlatıdaki sözceyle ilgili zaman belirten her türlü dilsel öge (eylem zamanı, zaman belirteçleri vb.) üzerinden olayın zaman açısından kesit ve sınırlarını çizmektedir. Kuramsal açıdan ele alındığında sözcelem zamanı, söylem kurma sürecinin temel bir bileşeni olarak ifade edilmektedir. Sözcelem, anlatıda geçmiş/şimdi/gelecek zamana karşılık gelmektedir (Öztoğat, 2005: 126-127).

1. 8. Uzamsallık

Öztoğat, uzamsallığı iki düzlemde açıklamaktadır. Ona göre; öykülemenin uzamıyla öykünün uzamları iki ayrı düzleme karşılık gelmektedir. Öykülemenin uzamı; sözcelem uzamına, farklı bir ifadeyle, öykülemeye karşılık gelmektedir. Sözcenin uzamı ise sözcelem uzamından ayrılan bir öyküye karşılık gelmektedir. Sözcelem uzamı, öyküleyen öznenin içerisinde bulunduğu varsayılan bir "uzam" olarak ifade edilmektedir (Öztoğat, 2005: 127-128).

1. 9. Betimleme

Betimleme; geleneksel olarak öyküsel anlatının veya öykünün karakterlerinin, nesnelere, yerinin ve döneminin gerçekçi ve inandırıcı olduğunu gösterme işleviyle açıklanabilir. Modern kurguda ise okuma sürecine yön veren veya doğrudan müdahale eden bir anlatı unsuru olarak ifade edilebilir (Öztoğat, 2005: 129-130).

1. 10. Çok Seslilik

Bakhtin, anlatıda, yapıtı yazanın mesleki lisanının ve karakterlerin dil kullarılarının değiştiğini vurgulamaktadır. Doğrudan söylem ve dolaylı söylem olarak adlandırılabilir bu iki kavram, melez bir dilin oluşmasına yol açar. Anlatıdaki dil çok söylemli olduğu için dil çok seslidir. Aktarılan veya alıntılanan söylem, konuşmacının özgürlüğünü korur (Öztoğat, 2005: 130-131).

2. BULGULAR

2. 1. Kurgusallaştırma Zamanı

Kafka'nın Ceza Sömürgesi kısa öykü anlatısının ilk sayfasında yer alan aşağıdaki paragraf, yazarın yapıtı yazmaya karar verdiği anı ve onun bu anlatıyı kaleme alma sebebini ortaya koymaktadır.

"Şubay, inceleme gezisine çıkmış konuğuna, 'Hiç alışılmadık bir aygıttır,' dedi; pek yakından tanıdığı kesin olan aygıtı hayranlıkla süzmekteydi. Konuk neredeyse zoraki

gelmişti buraya, itaatsizlik ve subayına hakaret etmek suçlarından ölüme mahkûm edilmiş bir erin idamında bulunma davetini, geri çevirmenin saygısızlık sayılacağına düşündüğü için kabul etmişti. Gördüğü kadarıyla, bu ceza sömürgesinde idama karşı bir ilgisizlik hâkimdi. Konukla subay sayılmazsa, her yanı çıplak yamaçlarla çevrili bu kumluk vadide, sadece iki kişi vardı: Saçı sakalı birbirine girmiş, büyük ağızlı ve aptal bakışlı idam mahkûmuyla, onun ağır zincirini tutan er. Erin elindeki ağır zincir, mahkûmun el ve ayak bileklerine takılmış zincirlerin birleştiği noktaydı; ayrıca, ağır zincirde toplanan küçük zincirler kendi aralarında da, yine zincirlerle, birbirlerine bağlanmışlardı. Acaba tüm bu önlemler gerekli miydi? Mahkûmun yü-zünden öyle bir sadakat okunuyordu ki, zincirlerini söküp özgürce yamaçlarda gez-meye bıraksalar, sonra bir ıslık çalıp çağırsalar, herhalde hiç sorun çıkmaz, bir köpek gibi kendi infaz işinin gerçekleşmesi için koşar gelirdi.” (Kafka, 2014: 5).

Söz konusu paragraf ele alındığında yazarın; yapıtı kaleme aldığı dönemde yaşanan hukuksal sıkıntıları, kurmaca bir yapıda ve gerçeğin kendisi şeklinde değil, gerçeğin yeniden sunumunu o “an”ı betimleyerek anlattığı görülmektedir. F. Kafka’nın Ceza Sömürgesi kısa öyküsünü 1919 yılında yazdığı düşünüldüğünde dönemin şartlarını farklı bir metaforla sunduğu ifade edilebilir.

2. 2. Mimesis ve Diégésis Çözümlemesi

Ceza Sömürgesi yapıtı; diégésis ve mimesis kavramları çerçevesinde değerlendirildiğinde kurmaca anlatı içerisinde her iki kavramın da var olduğu gözlemlenmektedir. Bu, yapıtta sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Sözü edilen durum, kısa öyküde yer alan aşağıdaki pasajlar incelendiğinde somutlaşmaktadır.

“..Konuğun oturduğu yer, bir çukurun kenarıydı. Konuk çukura göz ucuyla baktı. Derin sayılmazdı çukur, kazılan toprak bir kenara yığılarak bir tür duvar oluşturulmuştu, diğer kenarda ise mahkûm dikiliyordu. Subay, 'Kumandan size aygıtla ilgili bilgi verdi mi?' diye sordu. Konuk anlamı belirsiz bir el hareketiyle soruyu geçiştirmeye çalıştı. Ama bu, subayın arayıp da bulamadığı fırsattı, artık aygıtı kendisi anlatabilirdi...” (Kafka, 2014: 6)

“...Ashında, subay konuğun başlardaki ilgisizliğini fark etmemişti bile, ama şimdi, konuğun aygıtla ilgilenmeye başladığı anlamıştı. Bu nedenle, sürekli konuşmuyor, konuğun aygıtı gözden geçirmesi için boşluklar yaratmaya özen gösteriyordu. Mahkûm da konuğun hareketlerini taklit eder gibiydi: Elleri bağlı olduğundan gözlerine siper edemiyor, yine de, gözlerini kırıştıtarak aygıtı bakıyordu...” (Kafka, 2014: 9)

Mimésis	Gösterme	Doğrudan Gösterme
Diégésis	Anlatma	Dolaylı Anlatma

Tablo 1. Ceza Sömürgesi kısa öyküsünde mimésis ve diégésis kullanımı.

Anlatıcı, bazen dolaylı bir şekilde durumu betimlerken bazen de doğrudan gösterme yoluna gitmiştir. F. Kafka'nın Ceza Sömürgesi kısa öyküsündeki örnek alıntılar incelendiğinde Tablo: 1'de görüldüğü gibi her iki kavramın da kullanıldığına ulaşılmıştır.

2. 3. Öyküleme

F. Kafka'nın Ceza Sömürgesi anlatısının, temel olarak beş durumda öykülediği görülmüştür. Bu durumlar sırasıyla: “subayın sömürge sistemini devam ettirmek istemesi ve sistemi konuğa tanıtması, subayın sömürge sistemini devam ettirmek için konuktan yardım istemesi, konuğun yardım teklifini kabul etmemesi bu nedenle subayın kendini aygıtla bağlaması ve ölmesi, konuğun sömürgeciye kaçışı” olarak saptanmıştır.

D1 ---- □

(Sömürge sisteminin devamı isteği)

D2 ---- □

(Sömürgecinin devamı için konuktan yardım istemesi)

D3 ---- □

(Yardım teklifinin reddi)

D4 ---- □

(Subayın kendini aygıtla bağlaması ve ölmesi)

D5---□

(Konuğun sömürgeciye kaçışı)

F. Kafka'nın Ceza Sömürgesi yapıtındaki söz konusu anlam geçişlerinin şu şekilde olduğu görülmüştür:

A1: Subay, sömürgecinin devamını isteyen kişidir. Subayın sömürge sisteminde kullandığı aygıt, sistemi sembolik olarak temsil etmektedir.

A2: Konuk, davet üzerine sömürge sistemini incelemeye gelmiş kişidir. Subay, sistemin devamı için konuğu ikna etmeye çalışmaktadır.

A3: Subay, sömürge sistemi için eski kumandanı övmektedir ve yeni kumandanın kararlarından dolayı konuğa dert yanmaktadır, yardım istemektedir.

A4: Konuk, yardım teklifini geri çevirmiştir ve subay kendini aygıtla bağlayarak ölmüştür.

A5: Konuk, sömürgeciye kaçmaktadır.

D ve A sembolleriyle gösterilmiş olan durumsallık ve anlamsallık dönüşümlerinin çizgisel olarak art arda okunması öykünün ilerleme şablonunu sunmaktadır. Bu anlamda Ceza Sömürgesi adlı kısa öykünün, paralel bir okumayla, durumla ve buna bağlı olarak anlam değişimleri ile örtüştüğü görülmüştür.

F. Kafka'nın Ceza Sömürgesi yapıtı anlatıcı kavramı ekseninde irdelendiğinde durumun Tablo: 2'deki gibi olduğu görülmüştür.

	Benöyküsel	Elöyküsel
İçöyküsel		
Dış Öyküsel		X

Tablo 2. Ceza Sömürgesi anlatıcının konumu.

Anlatıcının konumunun gözlemlenebilmesi adına, F. Kafka'nın Ceza Sömürgesi yapıtından doğrudan alıntılarla yararlanmanın faydalı olacağı düşünülmektedir.

“İşini bitiren subay, yüzünde bir gülümsemeyle aygıtı bir kez daha gözden geçirdi, kazıyıcının açık kapağını kapattı, aşağıya indi, önce çukura sonra mahkûma baktı. Mahkûmun çukurdan çektiği giysilerini görünce sevinir gibi oldu. Ellerini yıkamak için kovaya yürüdü, kovadaki suyun pisliğini epey sonra fark etti, tam temizleyemeyeceğine karar verdi, ellerini kuma soktu. Sonra doğrulup üniformasının düğmelerini çözmeye başladı, ceketinin yakasına sıkıştırdığı kadın mendilleri kurtulup düştüler. Subay, 'Al mendillerini!' diyerek bunları mahkûma attı, sonra konuğa dönerek, 'Hanımefendiler ona hediye etmişlerdi,' diye açıkladı.” (Kafka, 2014:33)

Yukarıdaki alıntı ekseninde bakıldığında, anlatıcın sadece aktaran konumda olduğu görülmektedir. Anlatıcı, okuyucunun bilmesi gerektiği kadar ayrıntıya yer vermektedir. Bu anlamda anlatıcının; dışöyküsel ve elöyküsel durumda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

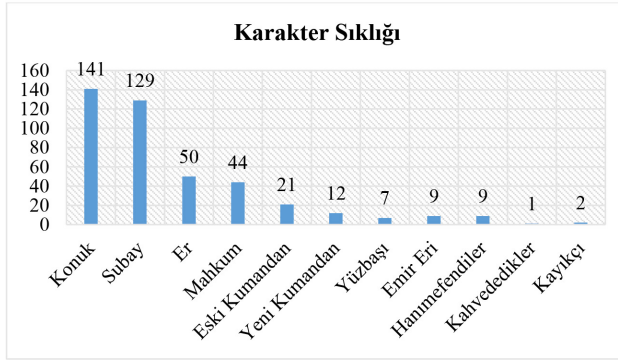
2. 4. Karakter

F. Kafka'nın Ceza Sömürgesi kısa öyküsü, karakter çerçevesinde ele alındığında; karakterlerin bir isimle belirtilmediği, sıfat ve unvanlarla kaleme alındığı görülmektedir. Kısa öyküdeki karakterler Tablo: 3'te gösterilmiş ve karakterlerin özelliklerine dair kısa bilgiler verilmiştir.

Karakterin İsmi	Karakterin Özellikleri	Karakter Türü
Konuk	Şaşkın, korkmuş, durumu adlandıramayan, umursamaz, ilgisiz, tedirgin bir kişi	Başkahraman
Subay	Sömürgecinin devamını isteyen, Fransızca konuşan, sürekli yakınan, şikâyetçi, sitemkâr, çabalayıcı, ikna etmeye çalışan, yenilik sevmeyen bir kişi	İkinci derece kahraman
Er	Sadık, emir dinleyen, tahakküm altında olan bir kişi	Folyo karakter
Mahkûm	Saçı sakalı birbirine girmiş, büyük ağızlı ve aptal bakışlı idam mahkûmu	Folyo karakter
Eski Kumandan	Sömürge sistemini ve aygıtı kuran kişi	Folyo karakter
Yeni Kumandan	Sömürge sistemini desteklemeyen kişi	Karşıt karakter
Yüzbaşı	Sömürgede yetkili kişi	Folyo karakter
Emir Eri Asker	İtaatsiz davranan kişi	Folyo karakter
Hanımefendiler	Bilgi yok	Önemsiz rol üstlenen karakter
Kahvedekiler	Bilgi yok	Koro karakter
Kayıklı	Bilgi yok	Koro karakter

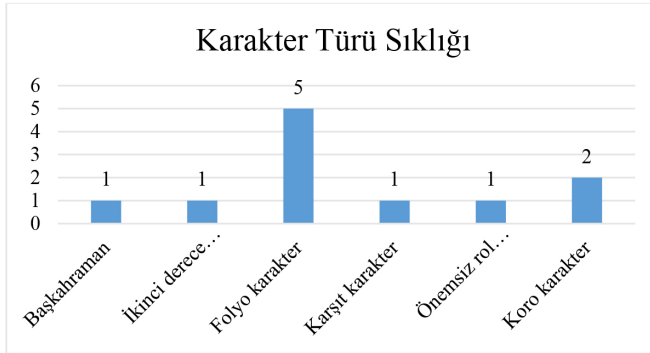
Tablo 3. Ceza sömürgesi karakter tipleri.

Karakter tipleri dağılımına bakıldığında Ceza Sömürgesi adlı öykünün karakterlerinin yalnızca olayların durumuna istinaden anlatının içerisinde dâhil edildiği görülmektedir. Bu bağlamda Ceza Sömürgesinde 11 farklı karakter kullanıldığı saptanmıştır (Bkz. Tablo: 3). Karakterlerin, düz karakter türünde olduğu görülmüştür.

Şekil 1. Karakter sıklığı.

Şekil 1'e bakıldığında başkahraman karakterinin (konuk) kısa öykünün büyük bölümünde yer aldığı görülmektedir. Bunun dışında ikinci derece kahraman karakterinin (subay) öyküde belirme sıklığı da oldukça yüksektir. Ayrıca folyo karakterlerin de öyküde sayıca çok olduğu görülmektedir.

Şekil 2. Karakter türü sıklığı.

F. Kafka'nın Ceza Sömürgesi kısa öyküsünde en sık kullanılan karakter türünün folyo karakter olduğu görülmektedir. Folyo karakterin sıklıkla kullanılmasındaki amacın; başkahramanı ve ikinci derece kahramanı ön plana çıkarmak olduğu ifade edilebilir. (Bkz. Şekil: 2). Öyle ki, folyo karakterlerin toplamının öykü içerisinde sıklığı 5'tir. Bu anlamda, Kafka'nın folyo karakterlerle öyküye dinamiklik kattığı söylenebilir. Karakter türlerinde koro karakter türü kullanım açısından ikinci sırada yer almaktadır. Ancak koro karakterlerin toplamının öykü içerisinde sıklığı 2 olsa da yalnızca öykünün sonunda bu karakter türüne yer verildiği gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra; başkahraman, ikinci derecede kahraman, önemsiz rol üstlenen karakter ve karşıt karakter türleri ise öyküde 1 kez kullanılmıştır.

2. 5. Olay Örgüsü

Öykü kısmında yalın bir şekilde gösterilmektedir.

2. 6. Zamansallık

Ceza Sömürgesi adlı kısa öykü zamansallık çerçevesinde irdelendiğinde yazarın, söylem içerisinde zaman ifadeleri kullanmaktan kasıtlı olarak uzak durduğu gözlemlenmiştir. Bu bağlamda zamansallığın büyük ölçüde muğlak olduğu söylenebilir. Fakat, kısa öyküsünde kullandığı sözce ile zamansallık noktasında, yazarın tek bir referans verdiği görülmüştür.

“Neden sonra, cesaret aşılacak isteyen bir tavırla gülümseyerek konuştu: Dün kumandan sizi davet ettiğinde yakınımdaydım, sizi davet edişini işittim...” (Kafka, 2014: 24).

Yukarıdaki alıntıda görüleceği gibi kurmaca anlatıda olayların; dün ve bugün ekseninde geçtiği ifade edilebilir. F. Kafka'nın Ceza Sömürgesi kısa öyküsünde zamansallık muğlaktır ve net bir kronolojik seyir gözlemlenememiştir. Anlatı, dünden başlayıp bir sonraki günle son bulmaktadır.

2. 7. Uzamsallık

F. Kafka'nın Ceza Sömürgesi uzamsallık çerçevesinde irdelendiğinde, sömürge'nin nerede geçtiğinin tam anlamıyla belli olmadığı gözlemlenmiştir. Yazar, sadece Fransızca konuşan bir Subayı betimlemektedir. Bu anlamda, öykünün Fransızca konuşulan bir bölgede geçtiği varsayılabilir bir durumdur. F. Kafka, metnin örneklemine oluşturan kısa öyküsünde, uzamsallık çerçevesinde muğlak davranmaktadır. Öyküdeki şu alıntı durumu daha iyi somutlaştırmaktadır:

“Konukla subay sayılmazsa, her yanı çıplak yamaçlarla çevrili bu kumluk vadide, sadece iki kişi vardı: Saçı sakalı birbirine girmiş, büyük ağızlı ve aptal bakışlı idam mahkûmuyla, onun ağır zincirini tutan er.” (Kafka, 2014: 5)

Fakat yazar tarafından; locada, kahvehanede ve sömürgede bulunan bazı yapıların tasvir edildiği görülmektedir. Sonuç olarak, Ceza Sömürgesi kısa öyküsünün yazıldığı dönem ve kendine özgü söylemleri düşünüldüğünde F. Kafka'nın, uzamsallıktan öte dönemin şartlarını betimlemeye özen gösterdiği ifade edilebilir.

SONUÇ

F. Kafka, Ceza Sömürgesi kısa öyküsünü Birinci Dünya Savaşı'nın bitişi sonrasında kaleme almıştır. Kısa öykünün belli olmayan bir zaman, yer ve gerçeklik

üzerine kurulmuş olması öykünün kendi gerçeklik algısını geniş bir şekilde inşa etmesine olanak sağlamaktadır. Bu doğrultuda, kısa öyküde gerçekte olan insanlar, karakterler olarak temsil edilmektedir. Bulgular ekseninde ele alındığında, F. Kafka'nın kullanmış olduğu karakter tiplerinin yazılan döneme uygun olarak betimlendiği söylenebilmektedir. Eserde sözü edilen dönem, sömürgeci yönetimlerin dünya sahnesinde olduğu bir dönemi tarif etmektedir. Bu bağlamda, kurmaca anlatıda bir metafor olarak kullanılan ceza sömürgesindeki aygıtın temsili olarak bir dönemi yansıttığı ifade edilebilir.

Kısa öyküdeki karakterlerin; dönemin toplumsal, sosyal, kültürel ve psikolojik portrelerini yansıttığı söylenebilmektedir. Nitekim kısa öykünün 1919 yılında kaleme alındığı ve söz konusu tarihin Birinci Dünya Savaşı'nın bitişinden bir sene sonra olduğu göz önüne alındığında dünya üzerinde sömürge sistemlerinin devam ettiği bilinmektedir. Bu duruma paralel olarak yazar, sistem eleştirisi de gerçekleştirmektedir. Şöyle ki kısa öyküdeki subay karakteri sömürgecinin devamını isteyen ikinci derece kahramandır. Fakat devam edemeyeceğini anladığında kendini aygıtla bağlayarak öldürmüştür. Yani subay karakteri, maruz kaldığı bu sistemin dışına çıkamayacağını fark etmiştir. Nitekim, öyküde tasvir edilen sistemde itaat zorunludur. Subay, sistemden çıkabilmenin tek çaresini benliğine son vermek olarak görmüştür

F. Kafka aldığı hukuk eğitimini dönemin şartlarıyla keşiştirerek eleştirel ve felsefi düşünceleri eserine karamsar bir bakış açısıyla yansıtmıştır. Kafka, eserini her ne kadar karamsar bir bakış açısıyla yansıtırsa da bu durum aslında eserde oluşturduğu olay örgüsüyle sisteme boyun eğmek yerine karşı duruş sergilemektedir. Günümüz şartlarında değerlendirildiğinde öyküde masumiyet karinesinin olmadığı göze çarpmaktadır. Nitekim mahkûm, suçsuzluğunu kanıtlayacak savunmalara kalktığına subay tarafından kabul görmemektedir.

Çözümlenen kısa öyküde yazarın; zaman ve mekân ayrıntılarını net olarak belirtmediği görülmüştür. F. Kafka, okuyucuya ucu açık bir tarzda zaman ve mekânı tasvir etme olanağı sunmuştur. Kullanılan karakterler açısından Kafka; başkahramanı ve ikinci derece kahramanı folyo karakterlerle ön plana çıkarmıştır. Ayrıca karşıt karakterle sistemi sorgulamaya açmaktadır. F. Kafka, öyküyü ikincil bir gözle (dış öyküsel) ve öykü içerisinde yer almayarak (el öyküsel) şekilde gerçekleştirmiştir. Oluşturulan anlatı yapısı okuyucuya düşünme serbestliği tanımaktadır.

Sonuç olarak; çalışmada ele alınan kısa öyküde, yapısal metin çözümleme yöntemindeki öğelere çoğunlukla rastlandığı görülmüştür. Ayrıca çalışmada kullanılan yöntem ile öykünün arka planına odaklanılarak anlatının kurgulandığı döneme ait ipuçlarına ve anlatıcının bakış açısına dair izlere rastlanılmıştır.

Yazar Katkısı:

Çalışmanın Tasarlanması (Design of Study) : OŞ (%60), Uİ (%40)

Veri Toplanması (Data Acquisition) : OŞ (%70), Uİ (%30)

Veri Analizi (Data Analysis) : OŞ (% 70), Uİ (% 30)

Makalenin Yazımı (Writing up) : OŞ (%70), Uİ (% 30)

Makale Gönderimi ve Revizyonu (Submission and Revision) : OŞ (%50), Uİ (% 50)

KAYNAKÇA

- Brod, M. (1960). Franz Kafka a Biography. New York: Schonken Books.
- Jahn, M. (2015). Anlatıbilim. Çev., B. Dervişcemaloğlu, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kafka, F. (2014). Ceza Sömürgeci ve Hukuk Öyküleri. Çev., M. Kamil Utku, İstanbul: Altıkkırkbeş Yayınları.
- Keskin, U. (2016). "Franz Kafka'nın Eserlerinde Çalışma Hayatında Yabancılaşma ve Aşırı Gayretkeşlik". Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 49: 233-251.
- Öztokaç, N. T. (2005). Yazınsal Metin Çözümlemesinde Kuramsal Yaklaşımlar. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Resuloğlu, F. & Yılmaz, R. (2017). "A Model For Interactive Advertising Narration". R. Yılmaz (Ed.). In Narrative Advertising Models and Conceptualization In The Digital Age (pp. 1-20). IGI Global.
- Rifat, M. (2012). Roman Kurgusu ve Yapısal Çözümleme Michel Butor'un Değişimi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Todorov, T. (2018). Poetikaya Giriş. Çev., K. Şahin, İstanbul: Metis Yayınları.
- Yılmaz, R. (2014). "Anlatı Yoluyla Dünyanın Zihinsel Yeniden Kurulumu: "Palto", "Dönüşüm" ve "Hayvan Çiftliği" Romanlarının Alımlama Pratikleri Üzerine Bir İnceleme". Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Yılmaz, R. (2017). "Televizyon Reklamlarında Metaleptik Kullanımların Tipolojisi e-Gifder". Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 5(2), 691- 704.